

บทที่ 5

วิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาเรื่องการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย

การศึกษาเปรียบเทียบในบทนี้ ผู้เขียนใช้การวิเคราะห์ตลอดจนตีความข้อกฎหมายเกี่ยวกับการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในระบบกฎหมายคอมมอนลอร์และซีวิลลอร์ดังได้อธิบายมาข้างต้น โดยจะเน้นในเรื่องลักษณะทางกฎหมาย เรื่ององค์ประกอบของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย และเรื่องผลของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย

1 ปัญหาเรื่องลักษณะทางกฎหมายของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย

(1) ลักษณะทางกฎหมายของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในระบบคอมมอนลอร์ กรณีศึกษาประเทศสหราชอาณาจักร

กล่าวโดยสรุป ประเทศสหราชอาณาจักร รับหลักการเรื่องการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในประเทศมาจากผู้ให้ตายโดยรับหลักการมาจากกฎหมายสมัยโรมัน ในทัศนะของท่าน Prof.Huges¹ เห็นว่าประเทศสหราชอาณาจักรรับหลักการดังกล่าว โดยตีความรูปแบบนิยามของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายที่ อัลเปียน ให้คำนิยามไว้ใน D.39.6.31.2 โดยรับเอามาเฉพาะการให้ในรูปแบบที่ 1 เฉพาะการให้ที่ผู้ให้คาดคิดว่าตนจะต้องตายเท่านั้น ส่วนการให้ในรูปแบบที่ 2 ศาลในประเทศอังกฤษเห็นว่าเป็นการให้ในระหว่างมีชีวิต ส่วนการให้ในรูปแบบที่ 3 ศาลในประเทศอังกฤษเห็นว่าเป็นการยกทรัพย์ให้โดยพินัยกรรม และการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในประเทศอังกฤษมีลักษณะทางกฎหมายค่อนข้างไปทางพินัยกรรมมากกว่าการให้ในระหว่างมีชีวิต ดังจะเห็นได้ว่า คำอธิบายเกี่ยวกับการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย ปรากฏอยู่ในคำอธิบายกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องมรดกและพินัยกรรม และความผูกพันระหว่างผู้ให้และผู้รับก่อนที่ผู้ให้จะถึงแก่ความตายก็นำหลักกฎหมายเรื่องผู้จัดการมรดกมาปรับใช้โดยอนุโลมด้วย

(2) ลักษณะทางกฎหมายของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในระบบกฎหมายซีวิลลอร์ กรณีศึกษากฎหมายประเทศฝรั่งเศสและเยอรมัน

¹ see Bob Huges, "THE EXCEPTION IS THE RULE: DONATIO MORTIS CAUSA," Journal of South Pacific Law , Volume 7, p.1 (2003).

กรณีระบบกฎหมายโรมานอเยอรมานิก (ฝรั่งเศส อิตาลี และสเปน) ถือแนวความคิดอันสืบเนื่องมาจากสมัยโรมันว่าการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย ผู้ให้มีสิทธิเพิกถอนการให้ได้เสมอ และดังนั้น ผู้ร่างกฎหมายในประเทศเหล่านี้จึงมีทัศนะว่าไม่ควรมีบทบัญญัติประเภทนี้ เพราะมีหลักกฎหมายเรื่องพินัยกรรมอยู่แล้ว

ส่วนในกรณีกฎหมายเยอรมัน และสวิสเซอร์แลนด์ นั้น เห็นว่าสาระสำคัญของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย เห็นว่าเป็นการให้โดยมีเงื่อนไขว่าผู้รับให้มีชีวิตอยู่ในขณะที่ผู้ให้ถึงแก่ความตาย แต่ไม่ยอมรับว่าผู้ให้มีสิทธิบอกถอนคืนการให้ได้เสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณี

กล่าวโดยสรุป ในกรณีกฎหมายฝรั่งเศส ห้ามมิให้ปฏิบัติการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย (ซึ่งผู้ให้สามารถบอกถอนคืนการให้ได้เสมอ) อย่างไรก็ตามกฎหมายแห่งฝรั่งเศส เปิดช่องให้คู่กรณีสามารถปฏิบัติการให้โดยมีเงื่อนไขในระหว่างมีชีวิตได้ (แต่ไม่สามารถบอกถอนคืนการให้ได้) หรือจะทำพินัยกรรมยกทรัพย์ให้เป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายได้ ส่วนในกฎหมายเยอรมันกฎหมายเปิดช่องให้ทำการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายได้ โดยเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวมีความยืดหยุ่นและเป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ

(3) ลักษณะทางกฎหมายของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในกฎหมายไทย

การให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในกฎหมายไทย ได้รับการยกวางขึ้นโดยอาศัยเทียบเคียงจากประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น ซึ่งจัดหมวดหมู่การให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย อยู่ในกฎหมายว่าด้วยเอกเทศสัญญา ว่าด้วยการให้ และอยู่ในมาตราสุดท้ายเช่นเดียวกับกฎหมายไทย เห็นได้ว่าการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในกฎหมายไทย มีลักษณะค่อนข้างไปทางการให้ในระหว่างมีชีวิตมากกว่าพินัยกรรม ซึ่งแตกต่างจากระบบคอมมอนลอว์ดังได้กล่าวไว้ในข้อ (1) ข้างต้น

สรุป ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า การที่ระบบคอมมอนลอว์ กรณีศึกษาประเทศสหราชอาณาจักร ยอมรับให้คู่กรณีสามารถปฏิบัติการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายได้ เฉพาะกรณีที่มิเหตุยกยันตรายอันใกล้จะถึงแก่ชีวิต และจากการศึกษาพัฒนาการทางคำพิพากษาของศาลอังกฤษ เห็นได้ว่า ศาลพยายามตีความขยายหลักดั้งเดิมออกไป ทั้งนี้ เพื่อมุ่งให้เจตนาที่แท้จริงของผู้ให้เป็นผลนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม การแปลความขยายหลักของศาล ก็อยู่บนขอบเขตที่ผู้ให้จะต้องแสดงออกอย่างจริงจังด้วยการส่งมอบวัตถุหรือสิ่งแทนสิทธิวัตถุที่ประสงค์จะให้ เป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย หากโดยพฤติการณ์แห่งคดีปรากฏเช่นนี้ศาลย่อมบังคับให้ ซึ่งแม้จะเห็นได้ว่าแม้ศาลอังกฤษ จะแปลความจำกัดให้ทำการให้ได้เฉพาะมีเหตุยกยันตรายแก่ชีวิตอันใกล้จะถึงเท่านั้น

แต่หลักกฎหมายเรื่องนี้ ก็ยังมีประโยชน์สามารถเติมเต็มเจตนาที่แท้จริงของผู้ให้ที่ประสงค์จะยกทรัพย์สินให้เป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายเป็นผลได้ เพราะบางกรณีผู้ให้อาจจะไม่อยู่ในฐานะที่จะทำพินัยกรรมได้ สำหรับในกรณีกฎหมายฝรั่งเศส สืบเนื่องจากทฤษฎีเจตนาที่อยู่เบื้องหลังการยกทรัพย์สินประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสและจารีตประเพณีดั้งเดิม กฎหมายจึงห้ามมิให้มีการทำสัญญาให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย แต่กฎหมายก็ได้ห้ามเด็ดขาดในบางกรณี กฎหมายระบุให้ทำการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายได้ สำหรับในกรณีกฎหมายเยอรมัน กฎหมายเปิดช่องให้ทำการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายได้ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวมีความยืดหยุ่นและก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากบังคับให้ตามเจตนาที่แท้จริงของผู้ให้เป็นสำคัญ

2 ปัญหาเรื่ององค์ประกอบของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย

(1) องค์ประกอบของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ กรณีศึกษากฎหมายของประเทศสหราชอาณาจักร

ในประเทศสหราชอาณาจักร ศาลได้มีบทบาทสำคัญในการวางหลักเรื่ององค์ประกอบของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย ดังนี้

(1.1) ขณะปฏิบัติการให้ต้องปรากฏพฤติการณ์ว่าผู้ให้คาดคิดถึงความตายอันใกล้จะถึงไม่จำกัดถึงขนาดคาดคิดถึงความตายมาก่อนล่วงหน้า

(1.2) ต้องมีการส่งมอบวัตถุแห่งการให้ ซึ่งปัจจุบันศาลได้พยายามตีความขยายหลักออกไปจากแต่เดิมมาก อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในปัจจุบันดูเหมือนทรัพย์ทุกชนิดสามารถยกให้เป็นผลต่อเมื่อตายได้ เว้นแต่สิทธิเรียกร้องบางประเภท เท่านั้น

(1.3) การให้จะต้องกระทำลงโดยมีพฤติการณ์แสดงออกว่า วัตถุแห่งการให้สามารถกลับคืน เป็นของผู้ให้อีกครั้ง

(2) องค์ประกอบของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ กรณีศึกษากฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและเยอรมัน

ในประเทศฝรั่งเศส กฎหมายห้ามมิให้ทำการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ให้ว่าประสงค์จะใช้วิธีโอนทรัพย์สินในรูปแบบใดระหว่างการให้ในระหว่างมีชีวิตและการยกทรัพย์สินให้โดยพินัยกรรมและจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องกับบทบัญญัตินั้น ๆ

ในประเทศเยอรมัน หากผู้ให้และผู้รับประสงค์จะก่อความผูกพันทำสัญญาให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย โดยมีเงื่อนไขว่าผู้รับการให้ต้องมีชีวิตรอดอยู่ในขณะที่ผู้ให้ถึงแก่กรรม เช่นนี้ กฎหมายวางหลักให้ปฏิบัติตามบทกฎหมายว่าด้วยมรดกและพินัยกรรม ส่วนหากผู้ให้มี

เจตนาที่แท้จริงต้องการยกทรัพย์สินให้ในระหว่างมีชีวิตโดยได้ทำการส่งมอบทรัพย์สินแล้วแต่ต้องการให้เป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย เช่นนี้ ตกอยู่ในบังคับกฎหมายว่าด้วยการให้ในระหว่างมีชีวิต

(3) องค์ประกอบของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในระบบกฎหมายไทย

เนื่องจากลักษณะทางกฎหมายของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายมีลักษณะค่อนข้างไปทางการให้ในระหว่างมีชีวิต ดังนั้นองค์ประกอบของการให้ประเภทนี้ คือ

(3.1) มีลักษณะเป็นสัญญาให้ กล่าวคือ ต้องไม่มีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทน หรือ สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก

(3.2) การนำเอาความมีชีวิตรอดของผู้รับการให้ในขณะที่ผู้ให้ถึงแก่ความตายมา กำหนดเป็นเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินที่ให้ จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบข้อนี้แตกต่างจากระบบกฎหมายของประเทศสหราชอาณาจักร หรืออาจจะกล่าวได้ว่า แปลความกว้างกว่า หลักกฎหมายของสหราชอาณาจักร ซึ่งขณะปฏิบัติการให้ต้องมีพฤติการณ์ประกอบการให้แสดงถึงภัยอันตรายแก่ชีวิตอันใกล้จะเกิดขึ้น ส่วนกฎหมายไทย การให้ประเภทนี้ไม่อิงกับภัยอันตรายแก่ชีวิตอันจนจะเกิดแก่ผู้ให้ ผู้ให้สามารถทำการให้ประเภทนี้ได้แม้ไม่อยู่ในสถานการณ์อันจนจะถึงแก่ความตาย หากแต่กฎหมายไทยให้ความสำคัญกับเจตนาของผู้ให้ โดยผู้ให้จะต้องประสงค์ให้ทรัพย์สินตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้รับก็ต่อเมื่อตนถึงแก่กรรมแล้ว

สรุป ในทัศนะของผู้เขียน เห็นได้ตามระบบกฎหมายซีวิลลอว์ กรณีประเทศไทย และสหพันธรัฐเยอรมัน เปิดช่องให้นักกฎหมายตีความและปรับใช้การให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายได้โดยอิงกับเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณี ได้กว้างขวางกว่าระบบคอมมอนลอว์ กรณีศึกษาระบบกฎหมายอังกฤษ ซึ่งจำกัดเฉพาะการให้ในกรณีที่มิภัยอันตรายต่อความตายเท่านั้น

3 ปัญหาเรื่องผลของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย

(1) ปัญหาเรื่องผลของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ กรณีศึกษาประเทศสหราชอาณาจักร

ก่อนที่ผู้ให้จะถึง แก่ความตายศาลอังกฤษถือว่าผู้รับอยู่ในฐานะผู้ครอบครองรักษาประโยชน์ในทรัพย์สินนั้นแทนผู้ให้ (trustee for the donor) หากการให้ถูกเพิกถอนผู้รับมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวคืนแก่ผู้ให้ ส่วนผลที่เกิดขึ้นหลังจากผู้ให้ถึงแก่ความตายนั้นได้แก่ทรัพย์สินที่ยกให้ไม่เข้าสู่กระบวนการจัดการมรดก รับผิดชอบหนี้ของผู้ตายกรณีที่กองทรัพย์สินของผู้ตายไม่พอชำระหนี้ หนี้ที่เกิดขึ้นก่อนยอมถูกทำให้พอใจได้ด้วยการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย ทรัพย์สินที่ได้รับตกอยู่ในบังคับพระราชบัญญัติว่าด้วยการรับทรัพย์สิน ค.ศ. 1982 และตกอยู่ในบังคับพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลในครอบครัว ค.ศ. 1975

(2) ปัญหาเรื่องผลของการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายในระบบกฎหมายไทย

หลังจากการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายมีผลแล้ว ซึ่งการที่การให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายมีผลแล้ว ในทัศนะผู้เขียนเห็นว่า มี 2 กรณี กรณีแรก คือ การที่ผู้ให้และผู้รับตกลงทำการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย โดยทำในรูปแบบพินัยกรรม กรณีที่สอง คือ หากผู้ให้ได้ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้รับแล้ว แต่ห่วงกรรมสิทธิ์ไว้ให้เป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย ดังนี้ เมื่อการให้มีผลแล้ว ผู้รับการให้ซึ่งเป็นผู้อยู่ในเงื่อนไข ย่อมมีสิทธิตามที่มาตรา 185 บัญญัติไว้ กล่าวคือ มีสิทธิที่จะจำหน่ายสิทธินั้นได้ อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่า การให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายมีลักษณะเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน กล่าวคือ ผู้รับการให้จะต้องมีชีวิตอยู่ในขณะที่ผู้ให้ถึงแก่ความตาย การให้จึงจะเป็นผลสมบูรณ์ ดังนั้นจึงไม่น่าจะเกิดสิทธิเรียกร้องในทางนี้ หากต้องการจะโอนสิทธิเช่นนี้ต้องทำตามแบบที่ว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 306 โดยต้องทำเป็นหนังสือและบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ นอกจากนี้ยังมีสิทธิที่จะป้องกันรักษาสิทธิ ตลอดจนถึงสิทธิที่จะทำประกันสิทธิ

หลังจากผู้ให้ถึงแก่ความตายและผู้รับมีชีวิตรอดอยู่ การให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายย่อมเป็นผลสำเร็จ ผู้รับการให้ย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินบริบูรณ์ ตามมาตรา 1336 อย่างไรก็ตามทรัพย์สินดังกล่าว ยังอาจอยู่ในข่ายความรับผิดชอบของเจ้าหนี้มรดกได้ ในกรณีที่ผู้ให้และผู้รับเพียงตกลงทำการให้อันจะเป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตายโดยใช้รูปแบบพินัยกรรม เมื่อผู้ให้ถึงแก่ความตาย กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินย่อมตกเป็นของผู้รับการให้ ผู้รับการให้ย่อมมีสิทธิดีกว่าทายาท ผู้รับการให้ย่อมมีส่วนได้เสียมีสิทธิร้องขอจัดการทรัพย์สินมรดกได้ โดยขอให้ทายาทของผู้ให้โอนทรัพย์สินให้แก่ตนได้ และสำหรับกรณีที่ผู้ให้ได้โอนทรัพย์สินในลักษณะมอบอำนาจจัดการทรัพย์สินอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดให้แก่ผู้รับให้ในขณะที่มีชีวิตแล้ว แต่ประสงค์จะให้เป็นผลต่อเมื่อผู้ให้ตาย เช่นนี้ เมื่อผู้ให้ถึงแก่กรรม ผู้รับการให้ย่อมมีกรรมสิทธิ์เด็ดขาดในทรัพย์สินที่ได้รับการยกให้